

ASESIADAU EFFAITH LLAWN

A. ASESIAD O'R EFFAITH AR HAWLIAU PLANT

1. Disgrifiwch ac esboniwch effaith y cynnig ar blant a phobl ifanc.

Cwricwlwm

Mae'r cynigion yn rhoi'r pedwar diben wrth wraidd Fframwaith y Cwricwlwm i Gymru.

Dyma'r man cychwyn ar gyfer yr holl addysgu a dysgu. Pedwar diben y cwricwlwm yw bod plant a phobl ifanc yn datblygu fel:

- dysgwyr uchelgeisiol, galluog, sy'n barod i ddysgu gydol eu bywydau;
- cyfranwyr mentrus, creadigol, sy'n barod i chwarae rhan lawn mewn bywyd a gwaith
- dinasyddion egwyddorol, gwybodus, yng Nghymru a'r byd
- unigolion iach, hyderus, sy'n barod i fyw bywyd cyflawn fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas.

Disgrifir y pedwar diben drwy nodweddion allweddol sy'n cyfrannu at ddatblygu dinasyddion egwyddorol a gwybodus sy'n 'deall ac yn arfer eu cyfrifoldebau a'u hawliau dynol a democrataidd' ac sy'n 'parchu anghenion a hawliau pobl eraill, fel aelod o gymdeithas amrywiol'.

Mae canllawiau'r cwricwlwm wedi cael eu cynllunio i ddisgrifio continwmm ar gyfer pob dysgwr o 3 i 16 oed. Rhaid i bob ysgol a gynhelir a lleoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir fabwysiadu cwricwlwm. Rhaid i gwricwlwm a fabwysiedir fodloni'r gofynion cyffredinol canlynol:

- galluogi dysgwyr i wneud cynnydd tuag at y pedwar diben
- bod yn eang ac yn gytbwys
- bod yn addas ar gyfer dysgwyr o wahanol oedrannau, galluoedd a doniau
- darparu ar gyfer dilyniant priodol i ddysgwyr ac yn cynnwys ystod o ddarpariaeth i sicrhau hyn (yn gysylltiedig ag oedrannau, galluoedd a doniau).

Bydd angen i gwricwlwm gwmpasu'r meysydd canlynol:

- Celfyddydau Mynegiannol
- Iechyd a Lles
- Dyniaethau
- Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu

- Mathemateg a Rhifedd
- Gwyddoniaeth a Thechnoleg

Mae **Fframwaith y Cwricwlwm i Gymru** wedi'i gynllunio i helpu ymarferwyr i ddatblygu dull mwy integredig o ddysgu. Mae'r chwe Maes Dysgu a Phrofiad (MDaPh) yn dwyn ynghyd ddisgyblaethau cyfarwydd ac yn annog cysylltiadau cryf ac ystyrlon ar draws gwahanol ddisgyblaethau. Bydd y disgyblaethau unigol hynny'n dal i chwarae rhan bwysig, yn enwedig wrth i ddysgwyr wneud cynnydd a dechrau arbenigo. Fodd bynnag, mae'r canllawiau'n hyrwyddo cydweithio a chynllunio, dysgu ac addysgu traws-ddisgyblaethol, o fewn ac ar draws y Meysydd Dysgu a Phrofiad. Bydd hyn yn galluogi dysgwyr i feithrin cysylltiadau ar draws eu dysgu a chyfuno **profiadau, gwybodaeth a sgiliau** gwahanol.

Mae cefnogi dysgwyr i wneud cynnydd yn un o'r ffactorau allweddol sy'n ysgogi Fframwaith Cwricwlwm i Gymru. Adlewyrchir hyn yn y datganiadau o'r hyn sy'n bwysig; y disgrifiadau dysgu ar gyfer pob un o'r datganiadau hyn, a dyma hefyd yw prif ddiben asesu. Dylai cynllunio'r cwricwlwm, yr ystafell ddosbarth ac asesu fod yn seiliedig ar ddealltwriaeth o sut mae cynnydd dysgwyr yn hanfodol i ddysgu ac addysgu. Yn hytrach na nodi deilliannau mewn cyfnodau allweddol, mae'r canllawiau'n disgrifio dilyniant trwy:

- **egwyddorion dilyniant** ar gyfer y cwricwlwm yn ei gyfarwydd ac ar gyfer pob MDaPh unigol. Mae'r rhain yn cyfleu'r ffyrdd y mae dysgwyr yn gwneud cynnydd yn eu dysgu ac yn cyfrannu at **y pedwar diben**. Ymgorfforir y rhain mewn cod statudol pan ddaw Bil y Cwricwlwm ac Asesu yn gyfraith.
- **disgrifiadau dysgu** sy'n rhoi arweiniad ar sut y dylai dysgwyr wneud cynnydd o fewn pob datganiad o'r hyn sy'n bwysig wrth iddynt deithio drwy'r continwmm dysgu. Trefnir y rhain mewn i bum cam dilyniant sy'n darparu pwyntiau cyfeirio ar gyfer cyflymdra'r dilyniant hwnnw. Mynegir y disgwyliadau hyn o safbwynt y dysgwr ac maent wedi'u fframio'n fras er mwyn iddynt allu cynnal dysgu dros gyfres o flynyddoedd. Er bod y continwmm dysgu'r un fath ar gyfer pob dysgwr, gallai cyflymder y cynnydd drwyddo fod yn wahanol. O ganlyniad, bras yw'r berthynas rhwng y camau cynnydd ac oedran. Hynny yw, maent yn cyfateb yn fras i ddisgwyliadau yn 5, 8, 11, 14 ac 16 oed.

Golyga hyn fod pob dysgwr yn gwneud cynnydd ar hyd yr un continwmm, waeth pa anghenion dysgu ychwanegol a allai fod ganddynt. Bydd dull mwy personol o ddysgu yn helpu pob dysgwr i symud ymlaen ar gyflymder priodol, a chael ei herio'n briodol.

Nododd *Dyfodol Llwyddiannus* fod y system bresennol bellach yn canolbwyntio ar lunio barn gyffredinol am berfformiad dysgwyr; hynny yw, llunio barn i gyd-fynd gymaint â phosib. Canlyniad hyn yw nad oes digon o bwys ar ddilyniant, gydag amrywiadau eang mewn cynnydd mewn gwahanol agweddau ar ddysgu yn cael eu cuddio. Mae'r fframwaith yn cynnig dileu'r system bresennol o 'lefelau'.

Mae dilyniant mewn dysgu yn broses o ddatblygu'n fwyfwy soffistigedig, yn hytrach na phalu trwy corff o gynnwys. Nid yw dilyniant yn unionlin - mae gwahanol ddysgwyr yn debygol o wneud cynnydd mewn ffyrdd gwahanol iawn. Dylai asesu, fel rhan o gwricwlwm yr ysgol, gydnabod hyn.

Bydd y ffocws yn awr ar asesu parhaus gyda dysgwyr yn cael eu hasesu mewn perthynas â chwricwlwm yr ysgol, a fydd wedi'i gynllunio i adlewyrchu egwyddorion cenedlaethol dilyniant, gan ddefnyddio'r disgrifiadau dysgu. Dylai ymarferwyr asesu pob dysgwr ar draws y continwwm 3 i 16 oed yn seiliedig ar y dilyniant a fynegir yng nghwricwlwm yr ysgol. Wrth wneud hynny, dylent ystyried anghenion amrywiol dysgwyr unigol.

Ni ddylai ysgolion ymgymryd â gweithgareddau asesu penodol ym mhob cam cynnydd er mwyn llunio barn am ddilyniant dysgwr ar oedran neu ar adeg benodol, ac nid yw'r disgrifiadau dysgu yn gyfres o feini prawf y dylid asesu'n uniongyrchol yn eu herbyn – yn wir, ni allant gael eu bodloni gyda thasgau asesu unigol.

Gan weithio gyda Swyddfa'r Comisiynydd Plant, rydym wedi mireinio'r canllawiau ar ymgorffori addysg hawliau dynol yng nghwricwla ysgolion. Mae hyn yn cefnogi ysgolion i gynnwys addysg hawliau dynol a dull seiliedig ar hawliau yn eu gwaith o gynllunio a datblygu cwricwlwm ar lefel ysgol.

Bydd angen i gwricwla ysgolion fod yn eang, yn gytbwys, yn gynhwysol ac yn heriol. Un o'r pedwar diben yw y bydd pob plentyn a pherson ifanc yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog sy'n barod i ddysgu gydol eu hoes. Mae hyn yn cynnwys gosod safonau uchel a cheisio cefnogi anghenion dysgwyr mwy abl a thalentog, gan fwynhau'r her.

Mae polisiâu Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) a diwygio'r cwricwlwm wedi'u llunio ar y cyd â rhanddeiliaid ac maent yn elfennau allweddol o *Genhadaeth ein Cenedl* i godi safonau a lleihau'r bwlch cyrhaeddiad. Mae'r system ADY newydd, gwaith diwygio'r cwricwlwm ac asesu a'r rhaglen ddysgu broffesiynol ehangach yn cael eu halinio.

O 14 oed ymlaen, bydd pobl ifanc yn dechrau arbenigo a gwneud dewisiadau. Ar gyfer dysgwyr 14 i 16 oed, mae'n rhaid i ysgol ddylunio cwricwlwm fel ei fod, yn ogystal ag elfennau gorfodol y cwricwlwm a sgiliau trawsgwricwlaidd gorfodol, yn darparu:

- dewis i ddysgwyr o ran y dysgu arall y byddant yn ei wneud, ond mewn ffordd sy'n sicrhau bod pob dysgwr yn dal i ymgymryd â pheth dysgu ym mhob maes dysgu a phrofiad
- elfennau eraill y mae'r ysgol yn gofyn i bob dysgwr (neu rai grwpiau o ddysgwyr) ymgymryd â nhw.

Bydd cymwysterau'n cael eu datblygu i adlewyrchu dysgu.

Asesu

Bydd continwmm dysgu o 3 i 16 oed. O fewn ysgolion bydd asesu yn broses barhaus sy'n cael ei hymgorffori yn yr arferion o ddydd i ddydd – a bydd yn rhan hanfodol o'r broses ddysgu.

O fewn y canllawiau asesu, disgrifir asesu bellach fel proses barhaus sy'n gynhenid i gynllunio'r cwricwlwm ac na ellir ei wahanu o ddysgu ac addysgu. Dylai fod yn agwedd allweddol ar ddylunio'r cwricwlwm, yn hytrach na bod yn broses annibynnol.

Mae'r canllawiau asesu yn disgrifio'n glir ddiben asesu fel un sy'n cefnogi dilyniant pob dysgwr unigol mewn perthynas â'r continwmm 3-16 oed. Fel rhan o hyn, nodwyd tair prif rôl ar gyfer asesu:

- Cefnogi dysgwyr unigol yn barhaus o ddydd i ddydd
- Nodi, casglu a myfyrio ar gynnydd dysgwyr unigol dros gyfnod o amser
- Deall cynnydd grwpiau er mwyn myfyrio ar arferion

Wrth wraidd cefnogi dilyniant dysgwyr mae ymgysylltu gweithredol a rheolaidd rhwng y dysgwr a'r ymarferwr. Mae deall y canlynol yn allweddol i hyn:

- Ym mhle mae dysgwyr o ran eu dysgu
- I ble mae angen iddynt fynd o ran eu dysgu
- Beth sydd angen ei wneud er mwyn iddynt gyrraedd yno, gan ystyried unrhyw rwystrau i'w dysgu.

Bydd asesu nid yn unig yn ystyried deilliannau dysgu - hynny yw, yr hyn y mae dysgwr wedi'i ddysgu - ond dylai hefyd ystyried y broses ddysgu, er mwyn deall sut y mae dysgwr wedi dysgu, gan ganiatáu addasu arferion dyddiol yn unol â hyn.

O dan y Cwricwlwm Newydd i Gymru bydd ymagwedd ehangach at bontio, gan gefnogi dysgwyr ar hyd y continwwm dysgu, wrth iddyn nhw symud rhwng grwpiau gwahanol, dosbarthiadau gwahanol, blynyddoedd gwahanol a lleoliadau gwahanol (gyda phontio ar hyn o bryd, mae'r prosesau'n canolbwyntio'n bennaf ar y dysgwyr sy'n symud o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd). Fel rhan o hyn, dylai sicrhau lles pob dysgwr fod yn rhan bwysig ac annatod o'r broses, gan gydnabod anghenion unigolion, tra hefyd yn cefnogi parhad a dilyniant yn eu dysgu.

Rydym eisoes yn gwneud newidiadau i'n profion cenedlaethol, ac rydym wedi cyflwyno asesiadau personol ar-lein. Diben yr asesiadau personol ar-lein statudol hyn yw helpu i symud dysgu ymlaen drwy gefnogi'r dysgwr a'r ymarferwr i ddeall sut mae sgiliau darllen a rhifedd y dysgwr yn datblygu a beth ddylai'r camau nesaf fod. Mewn asesiadau personol neu 'addasol', dewisir y cwestiynau'n seiliedig ar ymateb y dysgwr i'r cwestiwn blaenorol. Mae hyn yn rhoi profiad asesu unigol ac yn teilwra lefel yr her i bob dysgwr. Mae gan ysgolion lawer mwy o reolaeth dros yr asesiadau hyn a gallant benderfynu pryd y byddai dysgwr, neu grwpiau o ddysgwyr, yn cael y budd mwyaf o'r asesiad, yn wahanol i'r profion cenedlaethol cyfredol lle mae cyfnod penodol ar gyfer eu cynnal.

Tystiolaeth ac Ymgynghori

Ar sail y dystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru (yr Adolygiad), argymhellodd *Dyfodol Llwyddiannus* egwyddorion cynllunio cwricwlwm a oedd yn amlinellu y dylai unrhyw strwythur arfaethedig fodloni nifer o feini prawf, gan gynnwys rhoi hawliau plant wrth galon y cwricwlwm.

Gwnaeth yr Adolygiad alwad genedlaethol am dystiolaeth, gan annog rhanddeiliaid o bob rhan o Gymru i gyflwyno eu safbwyntiau a helpu i lunio canlyniad yr Adolygiad. Er mwyn ysgogi dadl a thrafodaeth, roedd y cwestiynau a gynhwyswyd yn yr alwad am dystiolaeth yn fwriadol yn eang ac yn benagored ac yn cynnwys cwestiynau megis 'Beth yw'r tri pheth gorau am addysg yng Nghymru?' Cafwyd dros 700 o ymatebion, gyda dros 300 ohonynt gan ddysgwyr.

Pryder sy'n codi dro ar ôl tro ynghylch y dysgwyr a siaradodd â'r tîm adolygu oedd eu canfyddiad bod y cwricwlwm yn hen iawn o ran technoleg ddigidol. Roedd cynrychiolwyr

busnes yn pryderu yn yr un modd. Yn eu barn nhw, mae'r gallu i ddefnyddio technoleg yn greadigol ar gyfer ymchwil a datrys problemau yn gymwyseddau allweddol yr oeddent am eu gweld mewn darpar gyflogeion. Roedd *Dyfodol Llwyddiannus* yn argymhell y dylai cymhwysedd digidol gael yr un statws â llythrennedd a rhifedd fel cyfrifoldeb trawsgwricwlaidd. Cafodd y broses o ddatblygu'r Fframwaith Cymhwysedd Digidol ei blaenoriaethu a'i chyflymu gan ei chyflawni ym mis Medi 2016 i gefnogi cymhwysedd digidol mewn ysgolion.

Roedd dysgwyr yn enwedig, ond nid yn unig, hefyd am weld mwy o ffocws ar gymwyseddau cymdeithasol cyffredinol (sgiliau bywyd a hyder personol, addysg bersonol a chymdeithasol, sgiliau sylfaenol (h.y. llythrennedd a rhifedd), a mwy o addysg alwedigaethol a chyfarwyddyd gyrfaoedd). Roedd rhanddeiliaid o'r farn y dylai ysgolion fod yn gwneud mwy na dim ond rhoi gwybodaeth. Er bod dysgu llwyddiannus yn ganlyniad gwerthfawr iawn i addysg gan yr holl rhanddeiliaid (gan gynnwys dysgwyr), roedd hefyd ystod o ganlyniadau eraill. Roedd pawb yn ystyried bod cymwyseddau cymdeithasol cyffredinol, sgiliau bywyd a hyder personol yn bethau pwysig i'w caffael yn yr ysgol. Mae'r safbwyntiau hyn wedi'u hadlewyrchu yn y cynigion ar gyfer sgiliau trawsgwricwlaidd statudol (Llythrennedd, Rhifedd a Chymhwysedd Digidol); ac wrth wreiddio sgiliau hanfodol yn y canllawiau. Mae cynnwys MDaPh sy'n canolbwyntio ar lechyd a Lles ac sy'n gyfartal o ran statws i'r Meysydd Dysgu a Phrofiad eraill hefyd yn adlewyrchu'r pwyslais y mae dysgwyr yn ei roi ar addysg bersonol a chymdeithasol.

Roedd plant a phobl ifanc am i wersi fod yn fwy perthnasol a deniadol, gyda gwersi mwy ymarferol, mwy o hwyl, mwy o ryngweithio, a mwy o weithgareddau y tu allan i'r ystafell ddosbarth. Mae yna ymdeimlad bod brwdfrydedd mwy cyffredinol dros ddysgu wedi ei aberthu yn y ras am gymwysterau.

Drwy'r broses ddylunio, ymgynghorwyd yn llawn ag amrywiaeth o ysgolion a lleoliadau. Mae gwahanol leoliadau gwahanol wedi'u cynnwys i sicrhau bod trefniadau'r cwricwlwm newydd yn hygyrch i bob dysgwr, gan gynnwys lleoliadau'r Cyfnod Sylfaen a grwpiau â ffocws ADY. Er enghraifft, mae cynrychiolaeth o ysgolion cyfrwng Cymraeg a Saesneg, ysgolion arbennig ac ymarferwyr y cyfnod sylfaen ar y Rhwydwaith Ysgolion Arloesi. Mae'r model datblygu hwn wedi ysgogi ymarferwyr i ymgysylltu â'r dysgwyr ar y cynigion sy'n cael datblygu ar gyfer y cwricwlwm ac mae wedi bwydo hyn yn ôl i'r broses ddylunio. Yn ogystal, mae prosiect camau (a arweinir gan Brifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant a Phrifysgol Glasgow) i gefnogi datblygiad dilyniant yn y cwricwlwm yn datblygu pecyn

cymorth i ymarferwyr ei ddefnyddio wrth gynllunio'r cwricwlwm (gan gynnwys Llais y Dysgwr).

Yn ystod y cam adborth, gwahoddwyd y dysgwyr i roi eu barn a'u hadborth ar drefniadau'r cwricwlwm newydd. I gefnogi hyn:

- Roedd y dysgwyr yn gallu rhoi adborth ar-lein
- Cynhaliwyd grwpiau ffocws gyda nhw ar draws Cymru ac ystyriwyd y deilliannau fel rhan o'r cam adborth
- Datblygwyd pecyn cymorth ar gyfer arweinwyr grwpiau ledled Cymru i gynnal eu grwpiau ffocws eu hunain i gefnogi dysgwyr gyda'r cwricwlwm newydd, yn enwedig drwy gynghorau ysgol.

Llywiwyd y gwaith o fireinio canllawiau'r cwricwlwm yn uniongyrchol gan y dadansoddiad o'r cam adborth, ac mae hyn bellach wedi'i gyhoeddi.

2. Esboniwch sut mae'r cynnig yn debygol o effeithio ar hawliau plant.

Mae'r cwricwlwm a'r trefniadau asesu arfaethedig yn cyfrannu at yr erthyglau canlynol yng Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn:

- Erthygl 28 – Mae gan blant yr hawl i addysg. Dylai disgyblaeth mewn ysgolion barchu urddas dynol plant. Dylai addysg gynradd fod am ddim. Dylai gwledydd cyfoethog helpu gwledydd tlotach i gyflawni hyn.
- Erthygl 29 – Dylai addysg ddatblygu personoliaeth a thalentau pob plentyn yn llawn. Dylai annog plant i barchu eu rhieni, a'u diwylliant eu hunain a diwyllianau eraill.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod anghenion dysgwyr wrth galon y cwricwlwm newydd. Mae cynllun y cwricwlwm newydd yn *Dyfodol Llwyddiannus* yn nodi deg egwyddor ar gyfer cynllunio'r cwricwlwm, y mae un ohonynt yn canolbwyntio ar gynwysoldeb a hawliau'r plentyn: '*...ystyried ei farn [hynny yw, barn pob plentyn a person ifanc] yng nghyd-destun Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP), a barn rhieni, gofalwyr a chymdeithas ehangach*'.

Bydd y pedwar diben wrth wraidd dysgu a phrofiad pob plentyn a pherson ifanc yng Nghymru, beth bynnag yw eu hysgol neu leoliad addysgol a gynhelir. Yn benodol, mae'r pedwar diben yn cydnabod rôl hawliau plant – bydd pob plentyn a pherson ifanc yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus: sy'n parchu anghenion a hawliau pobl eraill, fel

aelod o gymdeithas amrywiol; ac sy'n deall ac yn arfer eu cyfrifoldebau a'u hawliau dynol a democrataidd.

Mae canllawiau cyffredinol yn rhoi canllawiau i ysgolion ar:

- **ddysgu am hawliau dynol:** deall hawliau dynol, a ffynonellau'r hawliau hynny gan gynnwys *Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn*
- **dysgu drwy hawliau dynol:** datblygu gwerthoedd, agweddau ac ymddygiadau sy'n adlewyrchu gwerthoedd hawliau dynol
- **dysgu ar gyfer hawliau dynol:** cymhelliant gweithredu cymdeithasol a grymuso dinasyddiaeth weithredol i hybu parch tuag at hawliau pawb.

Mae canllaw i blant a phobl ifanc hefyd wedi'i ddatblygu i'w gyhoeddi ar y cyd â chanllawiau'r cwricwlwm.

Mae hawliau plant hefyd yn rhan o ganllawiau'r MDaPh Iechyd a Lles a MDaPh y Dyniaethau. Mae'r hawliau wedi'u cynnwys yn y datganiadau gorfodol o'r hyn sy'n bwysig. Mae'r hawliau hefyd wedi'u cynnwys yn y disgrifiadau dysgu yn y canllawiau.